

Культура – що це?

Дефініції культури (слайд 1)

На першому слайді ми презентуємо у описовій формі єдину з найбільш популярних дефініцій явища культури, створену Едвардом Тайлором. Хоча дефініція вже має поважний вік, вона найкраще відбиває багатство поняття культура. Також ми використовуємо названі учнями елементи і асоціації, пов'язані з тим поняттям. Щоби довідатися більше про поняття культура, дивися: Розділ 2.

Культура як айсберг (слайд 2, 3)

Концепція культури як айсбергу була обрана нами, тому що найкраще показує поділ на усвідомлені і неусвідомлені елементи культури. Покажи учасникам слайд 2, який представляє айсберг. Запитай, чи знають, чим характеризуються айсберги. Підсумуй відповіді, звертаючи особливу увагу на наступні питання: Однією з характерних рис айсбергів є те, що вище рівня води видно тільки невелику частину льодової брили – т. зв. верхівка айсбергу. А, власне, та занурена у воду і невидима брила, становить фундамент айсбергу.

Ще раз підкресли значення частини гори, яка знаходиться нижче рівня води, використовуючи слайд, що показує водолаза із підготовленої заздалегідь анімації,

А зараз уявіть собі, що пливете човном і раптом помічаєте перед собою верхівку айсбергу. Оскільки ви знаєте, що айсберг насправді є значно більший, ніж та частина, яку ви бачите з човна, то пірнаєте, щоб побачити, що є під водою. Тільки завдяки цьому ви довідуєтеся, наскільки великим є айсберг насправді.

Перейди до слайду 3, який відбиває концепцію культури як айсбергу.

Про культуру ми можемо говорити як про явище, подібне до айсбергу. Так як плывучи на човні ми бачимо тільки частину айсбергу, так само щоденно ми бачимо тільки декотрі елементи культури. До тих елементів належить, між іншим: кухня, архітектура, музика, одяг, звичаї. Ми знаємо, що в різних куточках світу люди мають різні звичаї, носять різні костюми, і також вважають іншу їжу і продукти харчування за традиційні. Ці елементи становлять істотний, але невеликий сегмент культури – верхівку айсбергу. Фундаментом культури є сутності, що залишаються, на перший погляд, невидимі, або ми не усвідомлюємо їх. До них, серед іншого, належать стосунки між людьми, норми і цінності, концепції краси, способи прояву почуттів, засади гарної поведінки. Щоби зрозуміти культуру, треба бути як водолаз – досліджувати не тільки те, що лежить на поверхні, але і те, до чого ми не

бачимо щодня.

Приклади різної культурної поведінки (слайди 4-7)

Поведінкові засади, обов'язкові у нашій культурі, не є універсальними. Вони всього-на всього одні з багатьох інших, які існують у світі. Нас дивують різні практики і звичаї, а представники інших культур дивуються нашим. Ті самі жести, знаки, чи поведінкові коди можуть означати щось зовсім інше в різних культурах. Поки ми не пізнаємо їх значення, легко впасти у непорозуміння і піддатися фальшивим уявленням. Прикладом може бути міміка обличчя. У культурах Далекого Сходу декларується стриманість у прояві емоцій, а особливо належить контролювати експресії обличчя. Найбільш важко контролювати очі, тому у цих країнах не можна довго комусь дивитися у очі. Переконавання про те, що емоції можна прочитати в очах, відбиваються у прикладах емотиконів. У Західному Інтернет-просторі „смайлики” позначаємо за допомогою губ, наприклад: :-) або :-(, у той час як в Японії та Китаї губи не змінюються, а емоції висловлюють очами, наприклад (^_^) – задоволення, (;_;) – смуток. Також у інших далекосхідних образах (наприклад, у манзі – японському коміксі) ми часто зустрічаємо постаті із великими очима, за якими можемо розпізнати почуття героя. Інтернет наповнений інструкціями, як малювати у стилі манги смутні, веселі, злі чи розгнівані очі.

Не завжди очевидним виявляється значення самого усміху. В Японії, де особливо важливим є збереження гармонії у рамках власної групи, усміхаємося для того, щоб не примушувати хвилюватися інших, або щоб інші добре про нас думали. Однак ми не усміхаємося, коли щось нам вдається, щоб це не зрозуміли як зарозумілість чи вихваляння.

У свою чергу, в американській культурі належить усміхатися до чужих людей на вулиці, а на питання „Як справи?” належить завжди відповідати, що „добре”, незалежно від самопочуття. Ті американці, які приїжджають до Польщі, часто дивуються, коли чужі люди замість того, щоб посміхнутися навзаєм, відвертають погляд. Їм також важко зрозуміти, чого поляки у щоденних розмовах нарікають. Дослідники пояснюють, що наскільки у американській культурі особливо важливою є безтурботність, позитивні емоції і пошук щастя, настільки в польській культурі важливішою є щирість, а також існує прийняття публічного виразу негативних емоцій. Виявляється, що навіть такі форми поведінки, як усмішка і висловлення емоцій, які видаються нам абсолютно природними, пов'язані з прихованими нормами і культурними цінностями, такими як гармонія, безтурботність чи щирість.

Одна і та сама поведінка у різних культурах може не тільки означати щось інше, але бути теж інакше оцінена: визнана за ввічливу чи не ввічливу. У багатьох місцях у Китаї гарним

тоном вважається відригнути після прийняття трапези. Це свідчить про те, що їжа нам смакувала.

Такі різниці як вищеописана, часто нас смішать. Варто подумати, чому так відбувається. Можливо, нам вдасться це переосмислити за допомогою зворотної ситуації – реакції людини – носія іншої культури, який приїздить до Польщі. У деяких арабських країнах не прийнято, щоб жінки їздили на велосипеді. Можна почути оповідання осіб, для яких зустріч з жінками на велосипедах під час поїздки до Польщі було шоком. Особливо ж незрозуміло і кумедно в їхніх очах виглядали старші жінки, які пересувалися за допомогою велосипедів. Цей приклад показує різницю у тому, що визнається за притаманне чи не притаманне для тої чи іншої статі. Отже, які поведінкові норми могли б бути для нас одночасно кумедні і викликати подив?

Цей елемент вправи має бути розмовою, не лекцією. Слід задавати учасникам питання, наприклад, із проханням про розпізнання цього символу чи інтерпретації поведінки. Вагомим є заохочування учасників до відмічання власних реакцій на культурну відмінність і рефлексії над ними: чому якась інформація для нас кумедна, чому якась дивує нас? Можемо подавати власні приклади, заохочувати учнів до того, щоб вони поділилися досвідом. Звернімо увагу і на те, що цінності, значення і способи поведінки, характерні для нашої культури, ми вважаємо природними і очевидними, і тому оцінюємо елементи інших культур як дивні, неприродні чи взагалі неправильні. Підкреслимо також, на як багато різних аспектів нашого життя має вплив культура.

Питання до учасників (Слайд 8)

Кожний з учасників має різний досвід зустрічі з культурної відмінністю. Заохотіть їх до того, щоби вони поділилися своїм знанням: *А які ви знаєте приклади різних культурних поведінок?*

Робоча дефініція культури (Слайд 9)

Під час підведення підсумків представ робочу дефініцію культури, що складається з кількох найважливіших рис, якими можна описати це явище на потреби майстер-класів.

Щоби довідатися про термін культура, дивися: Розділ 2.